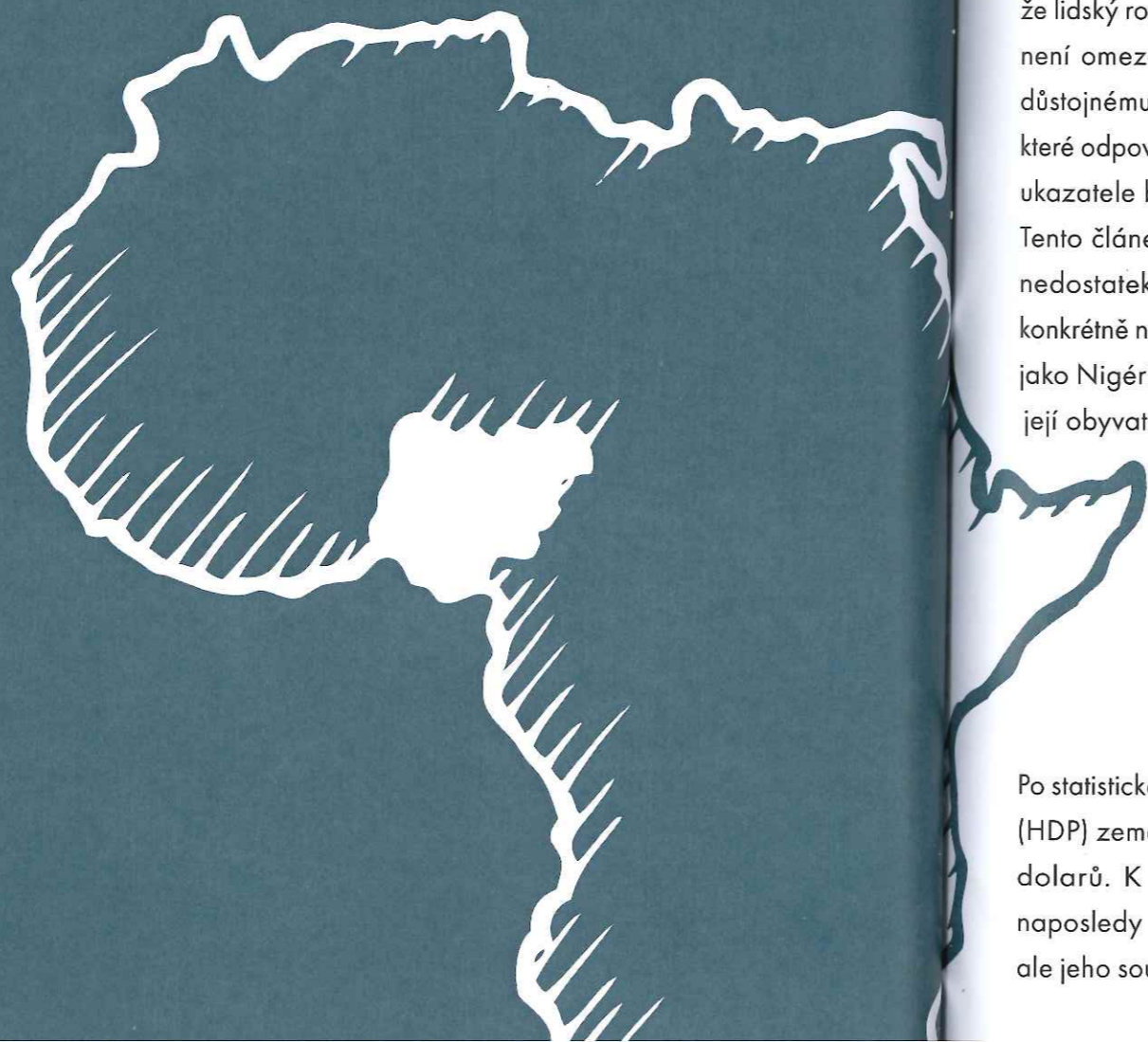

Paradoxy rozvoje v Nigérii

Abubakar Adam Ibrahim

Úvod

Jako všechny abstraktní pojmy je i rozvoj pojmem relativním. Závisí na proměnných, jako jsou lidé, kterých se týká, a na tom, co si ti lidé pod rozvojem sami představují. Na tom, co rozvoj vlastně je, dost možná nikdy nebude panovat shoda. Je to růst bohatství, lepší kvalita života (a ta se také bude lišit člověk od člověka) nebo snad obojí?

Ne vždy se *hospodářský rozvoj*, tedy zvýšení objemu a kvality zdrojů země nebo jednotlivce, promítne do *lidského rozvoje*. Ukazatele bohatství zohledňují zdroje, které jsou v zemi k dispozici, ale často nevypovídají nic o tom, jak jsou v rámci ní přerozděleny. A tak i v relativně bohatých zemích, jako jsou Čína, Nigérie a Indie, žije neuvěřitelně vysoký počet extrémně chudého obyvatelstva.

Proto za účelem této úvahy předpokládejme, že lidský rozvoj znamená určitý blahobyť, ale zároveň není omezen na přístup ke kvalitní zdravotní péči, důstojnému přístřeší, důstojným životním podmínkám, které odpovídají normám společnosti, a další podobné ukazatele blahobytu.

Tento článek se zabývá rozvojem a tím, jak se jeho nedostatek projevuje v málo rozvinutých zemích, konkrétně například v Nigérii. Proč je tak bohatá země jako Nigérie stále zaostalá? Jak se s tím vyrovnávají její obyvatelé?

Situace v Nigérii

Nigérie je v současnosti oficiálně nejsilnější africkou ekonomikou.

Po statistickém přepočtu dosáhl hrubý domácí produkt (HDP) země v roce 2013 509,9 miliard amerických dolarů. K podobnému přepočítání HDP došlo naposledy v devadesátých letech minulého století, ale jeho současná hodnota je více než dvojnásobná,

což Nigérii katapultovalo na první místo na africkém kontinentě před Jihoafrickou republikou s HDP ve výši 370,3 miliard amerických dolarů. K tomuto výsledku významně přispěly místní filmový průmysl Nollywood (podle amerického Hollywoodu, pozn. ed.), hudební průmysl a telekomunikace.

Kdekoliv jinde by bylo možné považovat tyto výsledky za pozitivní. Ne tak v Nigérii, kde věci nejsou vždy takové, jak vypadají, a kde se reálná skutečnost a vykazovaná data často neshodují.

Rozvoj a hospodářský růst jsou pojmy už tak dost relativní a pro Nigérijce, kteří mají často sklon interpretovat věci odlišně, to platí dvojnásob. Jejich značně skeptický postoj souvisí zřejmě s řadou bezohledných vlád, které přivedly k dokonalosti výrobu statistik a propagandy na hony vzdálených od reality.

Dovolte mi to ilustrovat na následující příhodě. Dodávky elektrického proudu v Nigérii jsou nechvalně proslulé svými častými výpadky. A tak, když se jeden nigerijský profesor, žijící v Severní Americe, vrátil domů a přenocoval u přítele, který je vysokým vládním úředníkem, byl velmi překvapen, když k žádnému výpadku proudu nedošlo. Jeho hostitel mu vysvětlil, že byli téměř 24 hodin připojeni na záložní generátor. Na jeho otázku, jak je možné, že neslyšel hluk typický pro generátory zásobující elektřinou většinu nigerijských domácností a firem, odpověděl hostitel slovy: „To je rozvoj, teď používáme nehlukné generátory.“

Návštěvník se zděsil. Pokud bude vládní úředník považovat přechod od hlučných generátorů k tichým za „rozvoj“, znamená to, že vyhlídky na stabilní vývoj v dodávkách elektřiny jsou mizivé. A to je pro zemi, která je čelním producentem ropy v Africe a jejím šestým největším producentem na světě, velmi znepokojivé.

Paradoxy rozvoje v Nigérii

Abubakar Adam Ibrahim

Úvod

Jako všechny abstraktní pojmy je i rozvoj pojmem relativním. Závisí na proměnných, jako jsou lidé, kterých se týká, a na tom, co si tito lidé pod rozvojem sami představují. Na tom, co rozvoj vlastně je, dost možná nikdy nebude panovat shoda. Je to růst bohatství,

lepší kvalita života (a ta se také bude lišit člověk od člověka) nebo snad obojí?

Ne vždy se *hospodářský rozvoj*, tedy zvýšení objemu a kvality zdrojů země nebo jednotlivce, promítne do *lidského rozvoje*. Ukazatele bohatství zohledňují zdroje, které jsou v zemi k dispozici, ale často nevypovídají nic o tom, jak jsou v rámci ní přerozděleny. A tak i v relativně bohatých zemích, jako jsou Čína, Nigérie a Indie, žije neuvěřitelně vysoký počet extrémně chudého obyvatelstva.

Proto za účelem této úvahy předpokládejme, že lidský rozvoj znamená určitý blahobyt, ale zároveň není omezen na přístup ke kvalitní zdravotní péči, důstojnému přístřeší, důstojným životním podmínkám, které odpovídají normám společnosti, a další podobné ukazatele blahobytu.

Tento článek se zabývá rozvojem a tím, jak se jeho nedostatek projevuje v málo rozvinutých zemích, konkrétně například v Nigérii. Proč je tak bohatá země jako Nigérie stále zaostalá? Jak se s tím vyrovnávají její obyvatelé?

Situace v Nigérii

Nigérie je v současnosti oficiálně nejsilnější africkou ekonomikou.

Po statistickém přepočtu dosáhl hrubý domácí produkt (HDP) země v roce 2013 509,9 miliard amerických dolarů. K podobnému přepočítání HDP došlo naposledy v devadesátých letech minulého století, ale jeho současná hodnota je více než dvojnásobná,

což Nigérii katapultovalo na první místo na africkém kontinentě před Jihoafrickou republikou s HDP ve výši 370,3 miliard amerických dolarů. K tomuto výsledku významně přispěly místní filmový průmysl Nollywood (podle amerického Hollywoodu, pozn. ed.), hudební průmysl a telekomunikace.

Kdekoliv jinde by bylo možné považovat tyto výsledky za pozitivní. Ne tak v Nigérii, kde věci nejsou vždy takové, jak vypadají, a kde se reálná skutečnost a vykazovaná data často neshodují.

Rozvoj a hospodářský růst jsou pojmy už tak dost relativní a pro Nigérijce, kteří mají často sklon interpretovat věci odlišně, to platí dvojnásob. Jejich značně skeptický postoj souvisí zřejmě s řadou bezohledných vlád, které přivedly k dokonalosti výrobu statistik a propagandy na hony vzdálených od reality.

Dovolte mi to ilustrovat na následující příhodě. Dodávky elektrického proudu v Nigérii jsou nechvalně proslulé svými častými výpadky. A tak, když se jeden nigerijský profesor, žijící v Severní Americe, vrátil domů a přenocoval u přítele, který je vysokým vládním úředníkem, byl velmi překvapen, když k žádnému výpadku proudu nedošlo. Jeho hostitel mu vysvětlil, že byli téměř 24 hodin připojeni na záložní generátor. Na jeho otázku, jak je možné, že neslyšel hluk typický pro generátory zásobující elektřinou většinu nigerijských domácností a firem, odpověděl hostitel slovy: „To je rozvoj, teď používáme nehlukné generátory.“

Návštěvník se zděsil. Pokud bude vládní úředník považovat přechod od hlučných generátorů k tichým za „rozvoj“, znamená to, že vyhlídky na stabilní vývoj v dodávkách elektřiny jsou mizivé. A to je pro zemi, která je čelním producentem ropy v Africe a jejím šestým největším producentem na světě, velmi znepokojivé.

Pro průměrného Nigerijce jsou pojmy, jako je rozvoj a hospodářský růst, „španělskou vesnicí“. Všechny hospodářské ukazatele země jsou zdánlivě v pořádku. Zahraniční investice dosáhly 5,5 miliard amerických dolarů. Země udržela relativně nízkou zadluženost ve vztahu k HDP (méně než 20 % v porovnání s 85 % Španělska), z velké části splnila cíle centrální banky týkající se inflace a v současnosti vykazuje přebytek obchodní bilance. Míra inflace dosahuje 8 %, což je o 4 % méně než maximální 12procentní míra stanovená bankou. To je pro rozvojový trh něco velmi neobvyklého.¹

Nigérie je také země, která stvořila nejbohatšího Afričana, obchodního magnáta Aliku Dangoteho, jehož jmění odhaduje časopis *Forbes* na 25 miliard amerických dolarů a který figuruje na 23. místě žebříčku nejbohatších lidí světa. Podle časopisu *Quartz* jsou Nigerijci na pátém místě mezi turisty, kteří utrácejí nejvíc během svého pobytu ve Velké Británii. A nelze samozřejmě opomenout nigerijské pastory, kteří vlastní soukromé tryskáče a kteří co do kupní síly konkurují ropným baronům.

Pro většinu obyvatel země je však realita velmi odlišná. Přes 80 % populace přežívá za méně než 2 americké dolary denně.

Jízdenka v autobuse cestou domů někdy stojí dvakrát tolik, co stála při odjezdu. A v Gishiri, na předměstí nigerijského opulentního hlavního města, slouží na zchátralé klinice jedna špinavá postel pro 5 tisíc lidí. Ve stínu vyšperkovaných obydlí jednoho z nejdražších afrických měst se skrývá řada podobných komunit. Pro jejich obyvatele by rozvoj mohl představovat další postel v místní rozpadající se klinice nebo alespoň novou sadu povlečení. Nebo by mohl představovat nový elektrický generátor z Číny (který by klinice během vrtochů místní elektrárny vyráběl elektrický proud) či nový vrt k zajištění pitné vody.

¹ Údaje v této části pocházejí z magazínu *Quartz*, 28. února, 2014.

Pro obyvatele státu Zamfara na dalekém severu země by rozvoj mohl zajistit dostatek potravy. Nemuseli by tak posílat svoje děti pracovat do dolů, kde jsou vystaveny riziku otravy olovem. Ta si už vyžádala mnoho životů – bylo zaznamenáno 163 úmrtí, 111 z nich byly právě děti. A pro těhotnou ženu, žijící ve státě Ganawuri, by mohlo být rozvojem, že nebude muset dojíždět 200 kilometrů do nejbližší nemocnice a nebude jí tak hrozit, že při porodu zemře. Podle údajů Světové banky umírá v Nigérii 630 žen na každých 100 000 živých porodů. Pro srovnání: v České republice a v Polsku je to jen 5 případů, v Rakousku dokonce pouze 4 případy na každých 100 tisíc živých porodů.

Pro mnoho Nigerijců je tedy rozvoj jednoduše zajištěním základních potřeb, které by učinily jejich život snesitelným, jako například přístup ke kvalitnímu a dostupnému vzdělání, přístup k dobré zdravotní péči, stálé dodávky elektrické energie, odpovídající úroveň bezpečnosti života a majetku, důstojné obydlí, důstojné mzdy apod.

Nenechme se ale mýlit, Nigérie je bohatou zemí a někteří Nigerijci jsou velmi bohatí, jiní jsou však velmi chudí. Stát, jehož odpovědností je podmínky pro rozvoj vytvářet, v tomto ohledu doposud do značné míry selhal. Příčiny není třeba hledat daleko – přispěly k tomu desetiletí korupce, nepřehledná byrokracie, která často bránila realizaci potřebných politik, nekonzistentnost politických opatření a nedostatek politické vůle.

Prokletí afrického rozvoje

Důvodů, proč se Afrika nachází v tak zuboženém stavu, který se vyznačuje nekvalitní zdravotní infrastrukturou, špatnou bezpečnostní situací, ubohým

sociálním zabezpečením a často nepochopitelným selháním sociálních služeb, je řada.

Svalovat odpovědnost na jiné je snadné, dělo se tomu tak po desetiletí, a děje se to dokonce i v současnosti. Zástupci místních vlád a intelektuálů odmítli nést vinu za vlastní chyby a kniha Waltera Rodneyho *How Europe Underdeveloped Africa* se stala nejen povinným čtením, ale svým způsobem i biblí, která vysvětluje, proč je Afrika v takovém stavu, v jakém se nachází.

Podle Rodneyho (1973) jsou přímými viníky kolonizátoři, kteří narazili při svém dobývání afrického kontinentu na soběstačné systémy s jasným ideologickým základem a institucemi – na království, jako byl Egypt, Benin, Nubie nebo Fulanská říše – které zničili do základů. Z rozvrácení těchto tradičních společností pak těžily zástupy Evropanů.

Rodney říká, že „pokud se nějaká společnost musí zcela vzdát moci ve prospěch jiné společnosti, je toto samo o sobě již formou zaostalosti“.

Dále tvrdí, že obchod s otroky a další nepravosti s ním spojené přispěly k současné zaostalosti kontinentu a že kolonialismus situaci ještě zhoršil. „Kolonialismus nebyl jen systémem, který vykořisťoval, jeho hlavním účelem bylo převádět veškerý zisk do takzvané mateřské země.“ (Rodney, 1973, s. 177)

Rodney má zjevně pravdu, co se týče cílů kolonialismu. Je ale oprávněné i jeho tvrzení, že kolonialismus je příčinou také současné zaostalosti Afriky?

Jeho kniha je poměrně populární a běžně tak uvidíte mladé lidi, jak

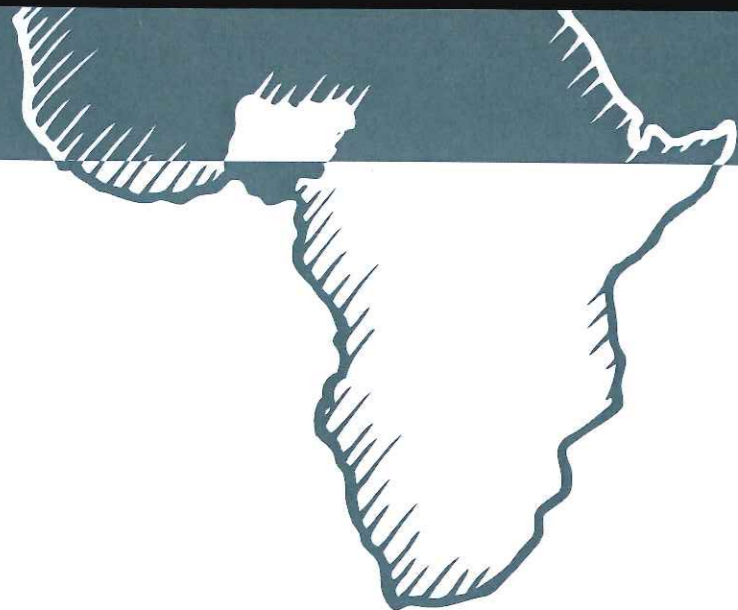
ji čtou a diskutují o ní v internetových fórech, nebo uslyšíte politické představitele, jak se na ni odvolávají, aby omluvili vlastní chyby.

Ve skutečnosti ale měla Afrika i zbytek vykořisťovaných zemí dostatek času na to, aby se postavily výzvám, kterým jejich společnosti v současnosti čelí. Škody napáchané v průběhu staletí zotročování a kolonizace nelze napravit během desetiletí. Uvážíme-li ovšem všechny okolnosti, je oprávněné předpokládat, že míra rozvoje v regionu by měla být vyšší, než jaká v současnosti je.

To je také názor bývalé nigerijské ministryně Ezekwesili² (2014), která se snaží pochopit, proč Nigérie nedosáhla prosperity stejně jako jiná kolonizovaná území. Země jako Malajsie, Hong Kong, Singapur nebo Čína se zbavily koloniálních pout a dosáhly v oblasti hospodářského a sociálního rozvoje značného pokroku.

„Ostatní tvrdí, že je to dané naší kulturou, ale jak uvádí jeden politický ekonom: ‚Blahobytu dosáhly evropské země s různým kulturním prostředím, stejně tak protestantské i katolické. Naopak země se stejným kulturním základem si vedly v poválečné době z ekonomického hlediska velmi rozdílně, což je případ Severní a Jižní Koreje. Dokonce i jednotlivé země prošly v průběhu času různým hospodářským vývojem, ačkoliv se jejich »kultura zázračně nezměnila«. A co ti, kdo vidí naši etnickou a národnostní různorodost jako překážku, ale už nevidí, že Spojené státy americké jsou národnostně i etnicky ještě rozmanitější, a i tak jsou lídrem na poli globální ekonomie? A pro ty, co tvrdí, že se jedná o důsledek kolonialismu, nebyly snad Singapur, Malajsie, a dokonce i části Číny jako Hong Kong podobně dobyté a ovládané kolonialisty?‘“ (Ezekwesili, 2014, s. 12)

² Dr. Oby Ezekwesili byla nigerijskou ministryní v letech 2005 až 2007, nejprve ministryní pro pevné nerostné suroviny a později ministryní školství.

Co se Ezekwesili samotné týče, ze selhání viní představitele státu, a ne nutně kolonialismus:

„Nedostatečná výkonnost naší země jako důsledek nestability měnících se režimů a omezené demokracie nás připravila o možnost vybudovat dynamické instituce, prosazovat na udržitelné bázi makroekonomické, mikroekonomické a strukturální politiky a konečně i provádět kvalitní a efektivní veřejné i soukromé investice jako jiné národy.“ (Ezekwesili, 2014, s. 10)

Na podporu tohoto tvrzení lze zmínit, že si Nigérie prošla několika vojenskými převraty a teprve v posledních 15 letech stojí armáda mimo vládu. První zvolená vláda byla svržena po šesti letech v roce 1966, druhá zvolená vláda pak po čtyřech letech v roce 1983 a teprve v roce 1999 se zástupci vojenské diktatury vzdali moci ve prospěch vlády vzešlé z voleb.

Raketový vzestup Nigérie do čela africké ekonomiky je většinou vnímán jako snaha vlády přikrášlit skutečnost před volbami v roce 2015. Nové údaje o HDP země byly uvolněny ve stejném týdnu, kdy Světová banka uveřejnila statistiky, podle kterých má Nigérie třetí nejvyšší počet extrémně chudých obyvatel na světě (v žebříčku se umístila za Indií a Čínou a před Bangladéšem a Demokratickou republikou Kongc). Podobně i *Oxfordská výzkumná skupina* (Oxford Research Group) upozornila na to, že podle průzkumu chudoby z roku 2012, realizovaného *Národním statistickým úřadem*, žije v chudobě 71 % Nigerijců.

Příjmy vlád v posledních dvou desetiletích rostly, do rozvoje země se to ale přiměřeně nepromítlo a v zemi naopak přibylo chudých. To bylo mj. to, co zaujalo Ezekwesili (2014).

„Trend vývoje počtu nigerijského obyvatelstva žijícího v chudobě mezi lety 1980 a 2010 naznačuje, že čím více jsme vydělali na ropě, tím více rostl počet chudých občanů: 17,1 milionů v roce 1980, 34,5 milionů v roce 1985, 39,2 milionů v roce 1992, 68,7 milionů v roce 2004 a 112,47 milionů v roce 2010! To bohužel znamená, že jste dětmi národa pozeňnaného hojností ironie.“ (Ezekwesili, 2014, s. 13)

Na vině jsou z velké části korupce a zpronevěra financí. Země jako Nigérie, kde je možné pohřešovat 20 miliard amerických dolarů (což představuje přibližně 6 % ročního státního rozpočtu) a kde vláda odvolala guvernéra centrální banky, protože vyžadoval pro tuto částku řádné vyúčtování, má evidentně vážné problémy.³

Podle odhadů *Úřadu OSN pro drogy a kriminalitu* (UNODC) bylo mezi rokem 1960, kdy země získala nezávislost na Velké Británii, a rokem 1999, kdy se po letech vojenské vlády vrátila k demokracii, rozkradeno různými nigerijskými vládami asi 600 miliard amerických dolarů. S ohledem na bezprecedentní rabování státní pokladny, ke kterému dochází od roku 1999 do současnosti, by nebylo divu, kdyby se tato částka zdvojnásobila.

Představte si počet nemocnic, které by bylo možné za tuto částku postavit, představte si počet škol, které by tato částka pomohla zřídit, představte si, kolik lidí mohlo získat za tyto peníze vzdělání nebo kolika

³ Guvernér nigerijské centrální banky Sanusi Lamido Sanusi byl odvolán z funkce prezidentem Goodluckem Jonathanem dne 20. února 2014 poté, co opakovaně uvedl, že výnosy z ropy v hodnotě 20 miliard nebyly federální vládou zúčtovány. Sanusi si získal pověst schopného finančního správce a v roce 2010 byl časopisem *The Banker* jmenován bankérem roku.

úmrtním rodiček mohlo být zabráněno, kdyby z této částky byla zaplácena řádná zdravotní péče.

Abychom Walterovi Rodneyemu nekřivdili, jeho výše zmíněná kniha *How Europe Underdeveloped Africa* byla napsána v roce 1973, tedy asi deset let poté, co mnoho afrických zemí získalo nezávislost. Je ale nepochopitelné, že se tolik afrických odborníků a zástupců nejrůznějších ekonomických sektorů dodnes drží jeho názorů. Jde o zjednodušující přístup, který jim umožňuje svalit vinu na někoho jiného.

Rozvojové cíle tisíciletí

V roce 2000 přijaly členské státy OSN program s názvem *Rozvojové cíle tisíciletí*⁴, zaměřený na rozvoj určitých oblastí života v zemích třetího světa, a to do roku 2015. Cílů má být dosaženo za finanční pomoci rozvinutých zemí s tím, že více jak 50 % této pomoci směřuje k odpuštění dluhů. Oddlužení má umožnit rozvojovým zemím, aby investovaly do dosažení stanovených cílů i své vlastní zdroje.

Necelé dva roky před stanovenou lhůtou není pravděpodobné, že se tyto cíle podaří naplnit. Průběžná hodnocení ukázala, že v případě pěti cílů bylo dosaženo jen malého pokroku, zatímco u dalších nebyl zaznamenán pokrok téměř žádný. Toto selhání se netýká jen Nigérie, ale také většiny ostatních afrických států.

„Tzv. *Miléniovou deklarací*, schválenou v září 2000, přijaly členské státy OSN *Rozvojové cíle tisíciletí* (Millenium Development Goals, MDGs), kterých má být dosaženo společným úsilím do roku 2015. Podle

⁴ *Rozvojové cíle tisíciletí* představují osm cílů stanovených OSN pro rozvojové země. Jsou to tyto cíle: 1. Odstranit extrémní chudobu a hlad. 2. Dosažnout základního vzdělání pro všechny. 3. Prosazovat rovnost pohlaví a posílit roli žen ve společnosti. 4. Snížit dětskou úmrtnost. 5. Zlepšit zdraví matek. 6. Bojovat s HIV/AIDS, malárií a dalšími nemocemi. 7. Zajistit udržitelný stav životního prostředí. 8. Budovat světové partnerství pro rozvoj.

propočtů OSN se odhadované náklady dodatečné rozvojové pomoci, nutné k dosažení MDGs ve všech zemích, pohybují od 121 miliard amerických dolarů v roce 2006 po 189 miliard amerických dolarů v roce 2015. Zdá se, že zatímco Asie je na cestě k jejich splnění, Afrika zůstává pozadu.“ (Keyzer, Wesenbeeck, 2007, s. 1)

S více než polovinou obyvatelstva žijícího v extrémní chudobě či za méně než 2 americké dolary denně je Nigérie daleko od naplnění cíle odstranit extrémní chudobu a hlad. Podobně je tomu tak v případě cíle dosáhnout základního vzdělání pro všechny. I přes existenci vládního programu s názvem *Všeobecné základní vzdělání*, který byl spuštěn na podporu tohoto cíle, školu navštěvuje jen šest z deseti žáků k tomu způsobilých. Znevýhodněné skupiny dětí byly v rámci programu přehlíženy a celková kvalita vzdělávání zůstává zoufale špatná. Podařilo se sice prosadit větší rovnost pohlaví, ale jak už bylo zmíněno, ve vztahu k mateřské úmrtnosti vykazuje Nigérie stále nejhorší statistiky na světě.

Pomalý pokrok v dosahování těchto cílů lze přisuzovat především absenci závazků ze strany vlád, chybějící politické vůli a neustálým změnám v oblasti realizovaných politik. Typická nigerijská vláda vědomě rozmetá většinu politik zavedených jejími předchůdci. Dokonce i v rámci jedné vlády znamenají změny na ministerských postech nakonec i změny v politikách. Příkladem z nedávné doby je tzv. *Rebranding Project*, projekt na zlepšení obrazu Nigérie. Na realizaci toho projektu, spuštěného z iniciativy tehdejší ministryně Dr. Dory Akunyili, plynuly miliony, ovšem jen do té doby, než ministryně post opustila.

Chybějící kontinuita je prokletím sociálního a hospodářského rozvoje nejen v Nigérii, ale ve většině afrických zemí. Každá nová vláda se snaží vzbudit zdání, že je lepší než ta předchozí. A v těchto zemích, kde jsou ústředními body vlád jednotlivci a ne instituce, je každý projekt vnímán jako osobní

iniciativa odpovědné osoby. Každý další člověk pak chce prosadit v systému svou vlastní osobnost tím, že přijde s dalším neudržitelným projektem, který zkolabuje v momentě, kdy úřad opustí.

Přežívání v dobách nouze

Vláda opakovaně selhává v pokusech podnítit růst a rozvoj, a tak si Nigerijci hledají způsob, jak se o sebe postarat sami. Prakticky každá domácnost vlastní záložní generátor, který vyrábí elektřinu, když centrální dodávky proudu selžou, což se stává často. Obvyklý je nedostatek ropných produktů, i přesto, že Nigérie patří k předním světovým producentům ropy. Prodejci ale obvykle vědí, jak tuto komoditu získat, a nabízejí ji na černém trhu, naprosto otevřeně a přímo před zraky policie, ovšem za nehorázné ceny.

Nízká důvěra v místní zdravotnický sektor se odráží v počtu lidí, kteří se uchylují ke zdravotní turistice.

Podle nigerijského vysokého komisaře pro Indii, Ndubuisiho Amakua⁵, utratili údajně Nigerijci v roce 2013 za přístup k lékařské péči jen v Indii částku ve výši 350 milionů amerických dolarů. Řada dalších Nigerijců míří do zemí, jako je například Egypt. Elity většinou cestují za lékařskou péčí do Velké Británie, Spojených států amerických a Německa. Týká se to samozřejmě jen těch, kdo si to mohou dovolit. Jasným příkladem je bývalý prezident Umaru Yar'adua, pro něhož byly od roku 2007 až do jeho smrti v roce 2010 typické dlouhé léčebné pobyty v Německu a později v Saudské Arábii.

Ti, co si léčbu v zahraničí nemohou dovolit, se často uchylují k alternativní medicíně, většinou praktikované

⁵ Amaku učinil toto prohlášení na 10. konklávním shromáždění CII-EXIM banky v Nové Indii. Toto prohlášení bylo uveřejněno v nigerijských denících, jako je například *This Day*, dne 11. března 2014.

lidmi bez vzdělání a v pochybných hygienických podmínkách. Tito provozovatelé alternativní medicíny si často říkají „doktoři“, i když nemají potřebnou kvalifikaci a regulace jejich praxe je velmi volná. Účinnost jejich léčby je různá, ale i tak se těší obrovské podpoře, protože jsou jejich sazby dostupné obyčejným Nigerijcům.

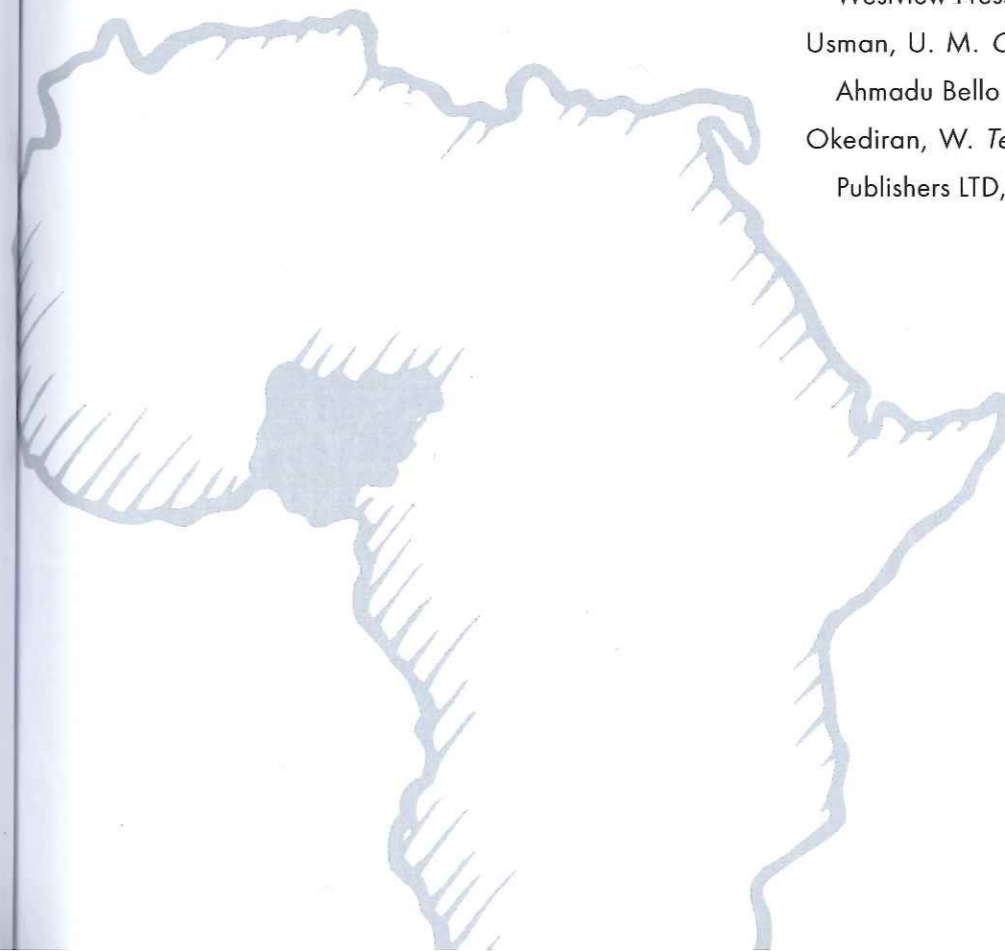
Dalším fenoménem v zemi jsou církve hlásající evangelium blahobytu, které mají v současnosti obrovské množství následovníků. Tyto církve často nabízejí své duchovní služby za poplatek. Jejich pastoři slibují věřícím okamžitý, zázračný blahobyt a vedou si tak dobře, že se z nich stali příslušníci nové vrstvy zbohatlíků v zemi. To, co nabízejí, lze pokládat za duchovní rozvoj na úrovni jednotlivce. Věřícím se jejich investice do víry vracejí v podobě vlastních generátorů, aut, pracovních míst nebo lépe vydělávajících živností, dlouho očekávaných manželů či výstavních manželek. Pro mnoho z nich právě takto vypadá rozvoj.

Šíření vlivu náboženských institucí a rostoucí počet věřících se ovšem nepromítly do vytvoření společnosti lepších a sociálně odpovědnějších jedinců. Zločin je na vzestupu a paradoxně je často páchán ve jménu Boha. Kradoucí politici běžně navštěvují kostel či mešitu v momentě, kdy získají vytoužený post, nebo se naopak jejich pozice ocitne v ohrožení. Když byl významný politik Bode George usvědčen v roce 2009 ze zpronevěry a odsouzen k pobytu ve vězení, zorganizoval po svém propuštění ze všeho nejdříve děkovnou bohoslužbu v kostele. Obřad, kterého se účastnili další významní politici, byl naživo přenášen státní televizí.

Vláda nevytvořila potřebné podmínky pro rozvoj a jednotlivci se tak starají více o svůj vlastní rozvoj než o růst celé společnosti. Rozvoj se stal něčím osobním, malými „bublinami pohodlí“, v jejichž rámci se může život jevit snesitelným, do nichž se lze uchýlit na konci dne nebo v dobách osobních problémů či společenských otřesů. Vždy samozřejmě záleží na

konkrétním jedinci a zdrojích, které má k dispozici. Někdy jsou tyto „bubliny pohodlí“ budovány všemi možnými prostředky, ať už legitimními, či ne. Což vede k situaci, kdy jednotlivci prosperují na úkor společnosti.

Jako příklad lze uvést systém veřejné dopravy. Ta v zemi nefunguje, a tak každý zoufale touží po vlastním autě. Populárními se staly motocyklové taxíky, většinou provozované mladými lidmi. Pomáhají nejen vytvořit pracovní příležitosti, ale také řešit dopravní situaci v určitých lokalitách. Někteří příslušníci střední třídy kupují podobných motocyklových taxíků hned několik a nabízejí je nezaměstnaným mladým lidem výměnou za podíl na denním či týdenním zisku. Živobytí řady mladých lidí je závislé na tomto systému, několik lidí vydělalo na dovozu motocyklů ze zahraničí miliardy a další se živí tím, že dávají dovezené motocykly dohromady. Celý řetězec lidí tak závisí na tomto podnikání. Tam, kde selhal systém, si lidé našli způsob, jak se o sebe postarat sami.

Citované práce:

- Ezekwesili, O. *The Uncomfortable Truth of Elusive Economic Development – Nigeria's Century Old Failures and Prospects for a New Nigeria*. Abuja. Address at the All Progressive Congress Summit, 2014.
- Keyzer, M., van Wesenbeeck, L. *The Millennium Development Goals – How Realistic Are They?* Washington. International Food Policy Research Institute, 2007.
- Rodney, W. *How Europe Underdeveloped Africa*. London. Bogle-L Overture, 1973.

Literatura:

- Achebe, C. *Man of the People*. London: Heinemann, 1966.
- Achebe, C. *The Trouble with Nigeria*. London: Heinemann, 1983.
- Okonjo-Iweala, N. *Reforming the Unreformable: Lessons from Nigeria*. Massachusetts: MIT Press, 2013.
- Maier, K. *This House Has Fallen: Nigeria in Crisis*. Colorado: Westview Press, 2002.
- Usman, U. M. *Crisis of Leadership in Nigeria*. Zaria Ahmadu Bello University Press, 2012.
- Okediran, W. *Tenants of the House*. Ibadan. Nelson Publishers LTD, 2009.

Globalizace a mladí lidé: hlas z Jihu

Abubakar Adam Ibrahim

Pojem globalizace budil vždy do jisté míry nedůvěru, a to zejména na jižní polokouli, kde je obecně vnímán jako proces, který vykořisťuje a ničí dosavadní způsob života lidí.

Není tomu tak bez příčiny. V uplynulých letech, a vlastně už v době, kdy byl termín globalizace použit poprvé v současném slova smyslu, se pro mnohé obyvatele Jihu stal synonymem pro nástupce kolonizace, jehož hlavním cílem je využívat státy se slabším hospodářstvím a získat přístup k jejich četným zdrojům.

Zejména v devadesátých letech minulého století probíhala kulturní a hospodářská výměna zdánlivě jednostranně. Sever dával to, co usoudil za vhodné – kulturní kódy a materiály, které formovaly populární kulturu, hotové výrobky i suroviny, které byly často vytěženy na Jihu. Jih přijímal, ale ničím nepřispíval. Sílicí pocit deprivace v zemích Jihu pramenil nejen z obav, že globalizací ztrácí své nerostné bohatství, ale i z obavy z ohrožení dominantnější populární kulturou, na kterou měl Jih jen minimální nebo spíš žádný vliv a kterou jen pasivně přijímal. Nebylo to setkání mezi rovnocennými partnery.

Nedůvěra, se kterou přistupovali intelektuálové na Jihu ke globalizaci, má svůj základ v minulosti. Příchod Portugalců do Beninu v roce 1485 vyústil v obchod s otroky a následně ve staletí kolonizace. To všechno se dělo pod záminkou přínosu něčeho lepšího – nové víry, nových bohů, nových způsobů života. Tato skepse je tedy do značné míry opodstatněná. Otázka, zda se země Jihu dokázaly zotavit ze staletí zneužívání, je už námětem pro jinou diskusi.

Jak Sever ovládá Jih

Při procházce po satelitních městečkách v okolí nigerijské Abuji běžně narazíte na provozovny rychlého občerstvení, jako jsou Kentucky Fried

Chicken nebo Southern Fried Chicken¹. Dosavadní působení společnosti Shell v oblasti těžby ropy a katastrofální stav životního prostředí v nigerijské deltě Nigeru² znemožnily prosperitu místních firem. Chybí jim potřebná expertiza, aby byly konkurenceschopné, a nadnárodní společnosti o konkurenci vlastně ani nestojí.

Televiznímu vysílání v Nigérii dominovaly v sedmdesátých a osmdesátých letech minulého století hollywoodské filmy a televizní seriály. Teprve v devadesátých letech začala nigerijská vláda požadovat prostřednictvím kodexu Národní společnosti pro televizní a rozhlasové vysílání (National Broadcasting Corporation Code), aby určité procento vysílání místních médií bylo vyhrazeno místnímu obsahu.

Lokálního obsahu ovšem nebyl dostatek, protože náklady na jeho výrobu byly příliš vysoké ve srovnání s levnějším dovozem už hotových produktů. Opakované vysílání zahraničních pořadů bylo tedy jednodušší.

Zhroucení zpracovatelského průmyslu v Nigérii v osmdesátých letech minulého století bylo přímým důsledkem špatně prováděných veřejných politik. Program strukturálních úprav (Structural Adjustment Programme, SAP), jehož zavedení požadoval Mezinárodní měnový fond, vyústil ve zdražování výroby místního zboží a ve výsledku i v zavírání místního průmyslu. Vzhledem k tomu, že mnoho lidí přišlo o svou práci a kvůli znehodnocení místních měn i o úspory, nezbylo jim mnoho možností.

Lze tedy konstatovat, vezmeme-li v úvahu zejména Nigérii, že se Jih sám otevřel vlivu globalizace a že

¹ Kentucky Fried Chicken a Southern Fried Chicken jsou oblíbenými americkými franšizami s provozovnami po celém světě.

² Hlavní část ropného bohatství Nigérie se nachází v oblasti delty Nigeru. Ta leží na jihu země a je lemována Atlantským oceánem a protkána řadou říček, ramen řeky Niger, které tvoří úrodnou deltu této části země. Těžba ropy, bezohledná k životnímu prostředí, vedla místní obyvatele k tomu, že se chopili zbraní proti vládě a požadovali nápravu. Vláda nabídla pro zklidnění situace určité ústupky a těžba ropy byla od té doby znovu zahájena. Izolovaně však stále dochází k ilegálnímu navrtávání ropovodů, odčerpávání ropy a podobné kriminalitě.

kapitalisticky orientovaný Sever toho dostatečně využil. Tuto rétoriku lze snadno obrátit naruby a tvrdit, že naopak Sever zneužil Jih, vykořisťoval jeho obyvatele a plundroval nerostné bohatství. Ve skutečnosti by to nikdy nebylo možné bez explicitní a implicitní účasti Jihu, jehož čelní představitelé zklamali obyvatele, jejichž zájmy měli primárně zastupovat. Zrovna tak by nedošlo k obchodu s otroky a ke kolonizaci bez spoluúčasti některých představitelů zotročených a kolonizovaných národů. To je ale také námětem pro samostatnou diskusi.

Nadvláda Severu nebyla jen hospodářského, ale i sociálního a kulturního charakteru. Mladí lidé z Jihu, kteří nikdy nenavštívili Spojené státy americké, začali například mluvit s americkým přízvukem a kopírovat typicky americké chování.

Sever produkoval obrovské množství kulturního obsahu, jako jsou filmy, hudební videoklipy, hudba nebo literatura, který byl mezi mladými lidmi z Jihu módní a s nímž se chtěli identifikovat více než s do značné míry nedostupným a neatraktivním místním obsahem. Pro označení eroze Jihu a subtilní dominance vyspělejšího Severu začali afričtí intelektuálové používat termíny jako neokolonialismus.

Jak vyplývá z častých vyjádření některých místních intelektuálů, převládá na Jihu pocit, že dostatečně nepřispívá k procesu globalizace, že přichází o své nerostné bohatství a že je pouhým odbytištěm pro hotové zboží a kulturní produkty.

Mladí lidé a globalizace

Od doby, kdy se o globalizaci začalo mluvit, uplynula téměř dvě desetiletí. Mezitím dospěla nová generace, která vstoupila do světa diametrálně odlišného od toho, v němž vyrůstali její rodiče.

Způsob, jakým se začleňují do společnosti a jak vnímají ekonomickou realitu, je u těchto mladých lidí naprosto rozdílný. Pokud se

svět v devadesátých letech minulého století smrškl na globální vesnici, v současnosti se srazil na velikost bytového domu. Je to téměř tak, jak shrnul Friedman (2006), „svět je plochý“.

„Jsem přesvědčen, že jevy jako pád Berlínské zdi, rozmach osobních počítačů, Netscape, software pro work flow, outsourcing, offshoring, uploading, insourcing, dodavatelské řetězce, in-forming a steroidy navzájem znásobily svoje působení. K tomu, aby spolu tyto ‚zplošťující síly‘ začaly pracovat a navzájem se posilovat, bylo zapotřebí určitého času. Tento zlomový bod nastal někdy okolo roku 2000. Tehdy se tyto ‚zplošťující síly‘ propojily natolik a s takovou intenzitou, že si miliony lidí na různých kontinentech najednou uvědomily, že se děje něco nového.“ (Friedman, 2006, s. 205)³

3 Thomas Friedman ve své knize Svět je plochý (2006) tvrdí, že 10 faktorů učinilo svět dosažitelným ze všech jeho koutů a pro všechny jeho obyvatele. Jeho deseti „silami, které zploštily svět“ jsou:

1. Pád Berlínské zdi.
2. Netscape – firma stojící u zrodu internetu („world wide web“).
3. Software pro workflow (software umožnil snadný přenos dat mezi lidmi a jednotlivými kroky výroby, čímž celý výrobní proces značně urychlil).
4. Dodavatelské řetězce (síťování) – jsou královskou disciplínou globální ekonomiky; představují mosty mezi výrobci, obchodníky a zákazníky; obrovské globální přesuny 1lačič na vznik společných standardů pro třídění, balení, nákladní dopravu, překládání, doručování či proclívání, na větší rychlost, přesnost, pružnost a cenu dodávek.
5. Uploading (nahrávání) – možnost „pověsit“ na web jakýkoliv obsah a zpřístupnit ho zdarma milionům lidí znamená velkou konkurenci pro řadu tradičních i novějších odvětví – od hudebních a knižních vydavatelství přes zpravodajství, časopisy, recenze a encyklopedie až po vývoj softwaru.
6. Outsourcing (subdodavatelství) – zajištění dílčích úkonů či služeb původně zajišťovaných vlastními lidmi jejich nasmlouváním u levnějších vnějších (většinou menších) dodavatelů (např. britská firma propustí anglické účetní a najme místo nich účetní firmu v Indii).
7. Offshoring (relokalizace) – nejradikálnější přesun částí produkce, ale zejména celých továren či sídla firmy do levnějších (často méně regulovaných) zemí (v Evropě už je například minimum textílek na běžné oděvy).
8. Insourcing (jakési supradodavatelství) – je naopak způsob, jak malé firmy rozšiřují své dodavatelské či distribuční sítě pomocí velké specializované firmy, která nejen realizuje, ale také řídí jejich logistiku (např. můžete mít malý internetový obchod a najmout UPS či DHL, aby za vás ve svém skladu přijímala vaše zboží od dodavatelů, vybírala a balila jednotlivé objednávky a rozvezla je domů k vašim zákazníkům).
9. In-forming (informace) – klíčová hodnota internetu pro všechny a všude, možnost získávat a ověřovat všemožné informace, prohlubovat vědomosti, učit se a rozvíjet má nevyčísitelnou ekonomickou, ale také společenskou a politickou hodnotu (demokracie). Není náhodou, že jméno největší internetové vyhledávací firmy zdomácnělo v mnoha jazycích („vygooglovat“) a na kapitálovém trhu má obrovskou cenu.
10. Steroidy (osobní digitální přístroje) – pod tímto názvem se skrývají nejmodernější digitální osobní zařízení typu iPod, PDA apod. Tyto malé „steroidy“ umožňují lidem být „on-line“ prakticky nepřetržitě. (více viz Varianty, 2009)

Nejsem nutně zastáncem Friedmanovy teorie, svět je stále v určitém ohledu značně disproporční, hrbolatý a ostnatý. Faktem nicméně zůstává, že svět je propojenější a dostupnější, než kdy byl. A tak jsou šaty, které měla na sobě Lady Gaga při předávání hudebních cen Grammy, předmětem konverzace u večeře v Pretorii. Zprávy o malajském letu číslo MH370⁴ jsou sledovány minutu po minutě v reálném čase jak v nigerijském Kano, tak v senegalském Dakaru. A nejen že se zprávy dostávají k lidem, oni mají také možnost k nim okamžitě přispívat, komentovat je nebo nabízet vlastní zpětnou vazbu. Nikdy informace necestovaly po světě takovou rychlostí jako v současnosti. A lidé na Jihu, zejména mladá generace, mají pocit, že jsou součástí hlavního proudu globálních událostí.

Přístup k internetu se v posledních několika letech znásobil. Podle průzkumu Mezinárodní telekomunikační unie (ITU) z roku 2012 je jen v Nigérii 55 930 391 uživatelů internetu, což řadí zemi na osmé místo na světě s celkovým podílem 32,9 procent obyvatel s přístupem k internetu. Novější výzkumy nepochybně ukáží i vyšší procento. Ale i tak je to více než pětinasobek obyvatel Rakouska nebo České republiky a téměř dvojnásobek obyvatelstva Polska.

Většina z těchto lidí se k internetu připojuje prostřednictvím chytrých telefonů a dalších mobilních zařízení. Prostřednictvím sociálních sítí se účastní globálního dialogu, ke kterému sami přispívají. Jsou ve spojení se zástupci nigerijské diaspory, a tak je každodenní realita života v zahraničí a na Jihu diskutována prakticky v reálném čase. Mladí lidé mají z první ruky informace o tom, jak se žije v zahraničí a jaké výzvy či potíže život v cizí zemi obnáší. Už není potřeba čerpat

4 Let MH370 Malajských aerolinií vzletl 8. března 2013 z Kuala Lumpur s 239 lidmi na palubě směrem do Číny. Letadlo však během letu zmizelo z radarů a měsíc poté, v době psaní tohoto článku, nebylo stále objeveno. Jedná se pravděpodobně o jednu z největších záhad moderního letectví, která zaujala řadu lidí po celém světě a kteří se chtějí dozvědět, co se stalo a proč.

informace o zkušenosti přistěhovalců z románů a další literatury, ale je možné je získat přímo od lidí z diaspory, z internetu, ze zpráv na sociálních sítích a telefonních hovorů.

Bez ohledu na to sní někteří mladí lidé stále o lepší budoucnosti v zahraničí. Čím dál tím víc z nich ale plánuje v zahraničí především studovat, a připravit se tak lépe na život zpátky doma na Jihu. Už nemusí dle jejich názoru fyzicky pobývat v zahraničí a snášet těžkosti přistěhovalectví, aby měli přístup ke službám a výhodám, které svět nabízí.

Pro řadu těchto mladých lidí je život bez internetu nemyslitelný. Dává jim pocit, že jsou součástí globálního diskurzu a že jejich hlasy mají nějakou váhu. Nejsou jen pasivními příjemci informací, jsou také slyšet a sdílejí svoje příběhy nejen s lidmi z Jihu, ale i ze Severu.

Jsou také aktivními tvůrci obsahu na internetu, a přispívají tak k populární kultuře. Prostřednictvím YouTube sdílejí videa a prostřednictvím sociálních sítí, jako je Twitter a Facebook, sdílejí vlastní příběhy.

Negativa

Obecně panuje názor, že právě mladí Nigerijci jsou autory podvodných emailů, rozesílaných do světa. Podvod je v Nigérii podle článku 419 trestního zákoníku závažným trestným činem. Právě toto číslo, čtyři-jedna-devět, se dnes používá jako ekvivalent podvodu a termín 419tník pro označení podvodníka. Ti lákají na internetu důvěřivé jedince nebo organizace k zaslání peněz a slibují vidinu velkého zisku, často z těžko uvěřitelných transakcí.

Většina obětí těchto podvodů žije na Severu. A ve většině případů nepociťují pachatelé žádné výčitky, protože přistupují ke svému jednání s určitým pocitem oprávněnosti. Myslí si, že svým vlastním způsobem, a evidentně ze sobeckých důvodů, získávají odškodné za otroctví a kolonizaci a ospravedlňují tím své činy.

To je samozřejmě scestné a jejich pravým motivem je většinou snaha vydělat snadné peníze.

Globalizace také rozšířila dopad lokálních konfliktů a proměnila je v globální hrozby.

Globální hrozbou se stali i teroristé, kteří se po roce 2001 naučili využívat nových cest, které jim globalizace otevřela. Prostřednictvím okamžitého spojení s nejdlejšími kouty planety mohli mladí lidé sledovat události, ve které tragédie 11. září vyústila, i konflikty, které následovaly.

Náboženští fanatici využili internet k tomu, aby radikalizovali mládež a organizovali teroristické útoky. Jako příklad může posloužit nigerijská teroristická skupina Boko Haram⁵. Skupina často využívá internet k tomu, aby uveřejňovala videa svých teroristických aktivit a aby šířila strach a bázeň mezi obyvatelstvem. Má se za to, že skupina získala zbraně během krize v Libyi.

Pozitiva

V posledních dvaceti letech se nigerijské domácí video, nazvané Nollywood (podle amerického Hollywoodu), stalo globální senzací. A to i přes nízký rozpočet a nízkou technickou kvalitu filmů. Co do počtu vyrobených filmů je v současnosti Nollywood druhým největším filmovým průmyslem na světě, hned po indickém Bollywoodu.

Filmy se prosadily po celém světě, především na africkém kontinentě. Úspěch Nollywoodu se opakuje i v rámci hudebního průmyslu. Z nigerijských hudebníků jsou známé osobnosti a ideální volba na večírky a další akce mladých lidí v celé Africe.

⁵ Boko Haram je teroristická skupina, která působí zejména v severovýchodní části Nigérie. Během povstaleckého boje a prostřednictvím sebevražedných útoků připravila v posledních třech letech o život tisíce lidí. Název skupiny znamená v místním hausa jazyce doslova „západní vzdělání je zapovězeno“. Paradoxně ale využívá internet, prostřednictvím něhož šíří strach, nenávist a hrozby. V současnosti probíhají vojenské operace s cílem dostat tuto radikální skupinu pod kontrolu.

Satelitní televize sehrála hlavní roli v šíření těchto filmů a hudebních videí a sdílený komunikační kód, který na jejich základě vznikl, se rozšířil mezi mladé lidi v Africe i jinde ve světě. A to do té míry, že se s některými nigerijskými osobitými výrazy, většinou v pidžin⁶ angličtině, lze setkat na místech, jako je Řím nebo Kampala.

Nigerijská angličtina je směsicí typických výrazů pidžin angličtiny a škály slov převzatých z místních jazyků, která vznikla tím, že si Nigerijci, dávající přednost muzikalitě před strnulou formalitou angličtiny, jazyk upravili a přivlastnili. Jako taková je neobvyklá a snadno rozpoznatelná i mezi jazyky ostatních anglicky mluvících zemí Afriky.

Výsledkem je, že pro část lidí v Africe, od Ugandy nebo Keni na východě kontinentu až po Zimbabwe na dalekém jihu, je to nyní Nigérie, kdo ovládá kontinentální trh a vyvádí kulturní obsah na úkor místních kultur v těchto zemích.

Se 177 miliony obyvatel je Nigérie zdaleka nejlidnatější zemí kontinentu. Nigerijci často cestují a cílevědomě sledují své obchodní zájmy. Pro ostatní Afričany je Nigérie obrovskou zemí, která sedí na příjmech z ropy, a okázalý a luxusní způsob života, zobrazovaný v nollywoodských filmech, tento dojem jen posilují.

Nollywoodské filmy se obecně těší velké oblibě v rámci afrických diaspor, protože většina z jejich členů touží během pobytu v cizí zemi po kontaktu se svými kořeny. A filmy s africkými postavami, africkými tématy a problémy nabízejí často to nejbližší pojitko s realitou domova.

Nollywood nevznikl z ničeho jiného než z vynalézavosti některých lidí. Úspěch Nollywoodu, poháněný nigerijským zápalem, vedl ke vzniku odnože v Ghaně, známé jako Ghollywood, a dalších menších filmových průmyslů

⁶ Pidžin je souhrnný název pro dorozumivací jazyky, jejichž slovní zásoba i gramatika je založena na alespoň dvou (někdy ovšem i více) jazycích, vznikají především při kontaktu etnik obchodujících spolu nebo při kontaktu s kolonizátory. Takovéto jazyky mají tedy mj. charakter mezinárodního pomocného jazyka.

v jiných částech afrického kontinentu. Zdá se, že nigerijský filmový průmysl těm ostatním lehce dominuje, ovšem ne natolik, aby byl vnímán jako hrozba. Souvisí to zřejmě i s tím, že pro Afričany je snazší se co do obsahu i původu s těmito filmy identifikovat, na rozdíl od těch hollywoodských, které zobrazují radikálně odlišnou realitu.

Výše popsané mluví ve prospěch znamenitých tezí Christophersona, Gareestsena a Martina (2008). Ti na rozdíl od Friedmana tvrdí, že svět není plochý, i přes existenci internetu a dalších zplošťujících sil, na nichž Friedman postavil svá smělá tvrzení, totiž, že všichni lidé z celého světa mají dnes stejnou příležitost podílet se na diskusích, ovlivňovat výrobu apod. Podle nich je současný svět přinejmenším „ostnatý“ a daleko od toho být stejnoměrný a plochý.

„Ve skutečnosti existuje dostatek názorů i důkazů pro to, že globalizace světovou ekonomiku nezplošťuje, ale spíše její rozdíly zdůrazňuje. Je dokonce sporné, zda je globální platforma informační a komunikační technologie, jak ji Friedman nazývá, opravdu plochá. Struktura a toky internetu a telekomunikací jsou značně prostorově zkreslené a koncentrované, převážně zaměřené na hlavní „globální“ města a jimi ovládané.“ (Christopherson, Gareestsen, Martin, 2008, s. 344)

Došlo tedy k významnému pokroku ve zlepšení toků informací mezi Jihem a Severem. V zásadě ale globalizace ovlivňuje různé části světa nerovnoměrně. Technický pokrok připravil statisíce nezaměstnaných a povětšinou nezaměstnatelných mladých lidí na Jihu o těch několik pracovních míst, které jim byly k dispozici. Toto tvrzení může vyznít příliš zjednodušeně a lze namítnout, že řada nadnárodních korporací a firem přesunuje výrobu ze Severu na Jih, a tím pádem tu vytváří pracovní příležitosti. Ve skutečnosti bývají zaměstnanci podobných firem často vykořisťováni a pobírají zanedbatelné mzdy, které nesplňují standardy stanovené Mezinárodní organizací práce. Neexistují žádné údaje, které by potvrdzovaly, že outsourcing

přispěl ke snížení chudoby na Jihu a že by tu vytvářel významné bohatství.

Většina mladých lidí na Jihu volí stále stejná povolání, zřejmě i proto, že se vzdělávací systém v zemi od sedmdesátých a osmdesátých let minulého století prakticky nezměnil. Primární kariérou volbou, především v Nigérii, je studium medicíny a práv, oborů považovaných za odborné profese. Mnozí z těch, kteří neuspějí, a důvodů je kromě studijních předpokladů celá řada, přecházejí na studium jiných oborů, které nemusí nutně odpovídat jejich osobním ambicím. Často doufají v získání místa ve státní správě, kde ovšem zájem vysoce převyšuje nabídku. Jako příklad může posloužit nedávný skandál z náboru do Nigerijského imigračního úřadu (Nigerian Immigration Service), kdy se přes milion lidí dostalo do užšího výběru na 5 tisíc pracovních míst a 16 z nich zemřelo v davové tlačenici⁷.

Mnoho zemí Jihu se nepřizpůsobilo technickému pokroku a nepřipravilo své obyvatele na to, aby uměli maximálně využívat výhod, které nové technologie nabízejí. Teprve nedávno, konkrétně v roce 2012, zavedla nigerijská vláda nové osnovy pro střední školy, které stanovily povinnou výuku počítačů a informačních a komunikačních technologií.

V některých jiných zemích byly globalizace a informační a komunikační technologie začleněny do vzdělávacího systému. V roce 2012 dostali žáci ve vybraných keňských školách zdarma k dispozici čtečky s desítkami stažených učebních materiálů a příběhů v angličtině a kisvahili (místní dialekt svahilštiny, pozn. ed.). Cílem projektu bylo podpořit vzdělávání a snížit náklady na nákup učebnic. Pro žáky, z nichž většina čtečku nikdy v životě neviděla, to byla vzrušující zkušenost. Je to však experiment, kterému hrozí, že brzy skončí. Jak místní vydavatelství, tak vládní činitelé, kteří z dodávek

⁷ Přes milion Nigerijců bylo 15. března 2014 pozváno, aby se zúčastnili výběru na 5 tisíc otevřených pracovních pozic v Nigerijském imigračním úřadě. Šestnáct z těchto uchazečů o práci zemřelo v davové tlačenici na Národním stadionu v Abuje. Pozdější vyšetřování odhalilo, že většina z těchto pozic už byla dříve přidělena některým vládním činitelům a významným politikům.

učebnic do škol dostávají provize, se snaží projekt potopit a zabránit jeho rozšíření na celonárodní úroveň. Nigerijské školní osnovy jsou stále zastaralé a výsledkem je produkce studentů, kteří tráví roky studiem něčeho, co nepotřebují vědět, a kteří jsou závislí na nedostatkových pozicích ve státní správě.

Přitom jen ti, kdo jsou schopni přemýšlet jinak, mimo zajeté koleje, mohou v rámci nového systému uspět.

Jako příklad může posloužit nigerijský podnikatel Jason Njoku, mladý muž, který se podle BBC po studiích v Londýně rozhodl založit online distribuční síť pro nollywoodské filmy. Z Londýna tento obchod nefungoval, a tak aby udržel firmu nad hladinou, vrátil se do Lagosu, srdce Nollywoodu. Dnes je majitelem hlavní distribuční sítě, která zaměstnává 81 lidí v Lagosu, Londýně a New Yorku. K prodeji svého zboží dokázal využít prostředků a potenciálu, které globální trh nabízí, a vzkvétající filmový průmysl je tak k dispozici prostřednictvím internetu a několika kliknutí myši zákazníkům po celém světě. Jen pár kliknutí je to, co vydělává Njokovi a filmovým producentům peníze. Njoku je úspěšným příkladem globalizace.

Čím se mladá generace zabývá

Řada mladých lidí z Jihu se v minulosti setkala s diktátorskými režimy a vyrostla na příbězích novinářů, kteří zmizeli, protože dělali svoji práci. Je pro ně proto osvobozující, že existuje způsob, jak se mohou vyjadřovat k událostem z celého světa, které je zajímají nebo se jich dotýkají.

Nikde se tento duch neprojevuje nespoutaněji než právě v Nigérii, kde mládež prostřednictvím sociálních médií diskutuje o špatném vládnutí a otevřeně kritizuje vládu.

V roce 2011 byl prezidentem Nigérie zvolen Goodluck Jonathan. Tento syn chudého rybáře jako první využil sociálních médií k tomu, aby se dostal do kontaktu s mládeží, která se s ním ztotožnila právě kvůli jeho původu. Také jeho strmý vzestup k moci byl zejména

pro mladé lidi inspirující. Jako první prezident jmenoval zvláštního poradce pro sociální média, který je zároveň prezidentovým mluvčím v oblasti nových médií.

Uplynuly tři roky a ti samí lidé, kteří aktivně agitovali za jeho zvolení, odsuzují prezidenta na Facebooku a Twitteru za, dle jejich názoru, slabý výkon ve funkci. Svoboda, se kterou kritizují a odsuzují prezidenta i vládu jako takovou, ať už formou konstruktivní kritiky, napodobování a karikatur předních politiků, či otevřeně neomalených vtipů, je ve srovnání s jinými místy Afriky ohromující. Vezměme si například Zimbabwe, kde má policie právo vás zastavit a zkontrolovat, zda váš telefon neobsahuje pornografii nebo karikatury prezidenta. Podobná autoritářská opatření jsou v Nigérii nevídaná, a to i přes skutečnost, že si země prošla řadou vojenských diktatur. Nejvíce se podobnému opatření přiblížila v roce 2013, kdy demokraticky zvolená vláda navrhla sedmileté vězení pro ty, kdo vládu kritizují na sociálních médiích. Lidé samozřejmě návrh zákona prostřednictvím sociálních médií odsoudili, zrovna tak jako i dříve zákon, který předepisoval vězení za vztahy mezi stejným pohlavím, a debatu s ním související.

Zájem mladých Nigerijců jsou různé. V některých kruzích se mluví o módě a hitem se staly klepy o celebritách. Jsou tu mladí lidé jako Linda Ikeji, která dokázala tento zájem plně vyžít svým blogem, kam umísťuje drby o místních i mezinárodních celebritách. Blog má neuvěřitelně vysokou návštěvnost a vydělává spoustu peněz na placených reklamách firem i jednotlivců. Další mladý muž, Japhet Omojuwa, si získal tisíce stoupců svojí sociální kritikou a tweety a stal se celebritou sociálních médií.

Sociální média jsou také využívána pro vědomou snahu ovlivnit vládní politiku. V lednu 2012 zorganizovali mladí lidé celonárodní protesty proti růstu cen paliva. Většina organizace proběhla právě prostřednictvím sociálních médií a podobně vysokou účast na protestu, který byl do značné míry inspirován „arabským jarem“, Nigérie nikdy dříve nezažila. Po třech dnech vláda ustoupila a navrhovanou cenu snížila.

Jak je ale pro mládež typické, zajímá ji vše, co s mládím souvisí – móda, sex a sexualita, osobní výzvy, úzkosti spojené s mládím, obavy týkající se vzdělání, sny o budoucnosti a tak dále.

Jedním ze zajímavých aspektů je vývoj v oblasti literatury. Vzhledem k vysokým produkčním nákladům a řadě krachujících vydavatelství začali mladí spisovatelé sdílet svá díla prostřednictvím blogů, online magazínů a Facebooku, a získávat tak okamžité ohlasy. Celé literární skupiny se přesunuly na internet a začaly vytvářet obrovské sítě, z nichž často vznikají celé sbírky děl. Někteří z těchto mladých autorů dokonce uspěli s vydáním děl z této platformy.

Možnosti jsou nekonečné a s tím, jak jde technický vývoj neustále dopředu, je těžké si představit, jaké další cesty a dveře tyto změny otevrou.

Závěr

Globalizace zásadně změnila za posledních dvacet let způsob našeho života i myšlení. Sahrála také podstatnou roli ve vytvoření cest, které umožnily Jihu spojení se Severem. To však v žádném případě nevedlo ke „zploštění“ světa. Zatímco Sever významně dominoval Jihu v devadesátých letech minulého století a v prvních letech 21. století, a to do té míry, že se globalizace jevila jako jednostranný proces a nutné zlo, vývoj v posledních pěti letech přiměl země Jihu, aby se na procesu podílely a staly se aktivními účastníky globálního diskurzu, kulturní výměny i směny zboží. Země Jihu ale čeká z pohledu ekonomiky ještě mnoho práce na tom, aby dokázaly plně využít nejen vlastních zdrojů, ale i globálního trhu, který se pro ně do určité míry otevírá.

Je zřejmé, že se Jih nedokázal na globalizaci dobře připravit a využít příležitostí, které nabídla, a na rozsáhlé změny diktované technickým pokrokem a ideologickými posuny reagoval jen velmi pomalu. Z toho vyplývá, že Jih by měl změnit vládní politiku tak, aby lépe odrážela

skutečnou realitu. I nadnárodní korporace však musí udělat určité ústupky, aby podpořily větší zapojení Jihu do globalizačního procesu.

Co se týče mladých lidí, význam populární kultury by neměl být přeceňován. Mladí lidé využili příležitostí, které globalizace nabídla, a vytvořili si vlastní sdílené kódy, které jim umožňují sdílet myšlenky a nápady s lidmi po celém světě. Možnost být ve spojení s odlehlými částmi světa podpořila jejich kreativitu a v některých případech přispěla i k vytvoření důležitých podnikatelských a obchodních příležitostí. Nepromítlo se to ovšem do zrovnoprávnění lidí ve světě ve smyslu snížení chudoby nebo vytvoření rovnocenné platformy pro sociální a kulturní výměnu.

Odkazy:

- BBC News Africa, *Making a fortune by distributing Nigerian films online* (2012). Dostupné z <http://www.bbc.com/news/world-africa-17896461>. BBC World Service, London.
- Christoperson, S. et al. *The World is Not Flat: Putting Globalisation in its Place*. Oxford: Cambridge Journal of Regions, Economy and Society, 1, 343–349, 2008.
- Friedman, T. *The World is Flat*. London: Penguin Books, 2006.
- Meager, K. *A Back Door to Globalisation? Structural Adjustment, Globalisation & Transborder Trade in West Africa, Review of African Political Economy*, Volume 30 Issue 95. New York: Routledge, Taylor & Francis Group, 2003.
- Pieterse, J. N. *Globalization North and South Representations of Uneven Development and the Interaction of Modernities*. Theory and Culture Society Volume 17 (1) New York. Sage Publications, 2011.
- Nwaubani, A. T. *I Do Not Come To You by Chance*. Abuja: Cassava Republic Press, 2009.
- Bohouš a Dáša na tržišti světa*. Varianty, Člověk v tísni, 2009.